

»Vesela sem bila, ko me je urednik poklical in rekel, da bodo študentke AGRFT postavile roman na oder. A ni to fino, sem si rekla, da grem v Škuc na premiero monodrame, ki so jo po motivih mojega teksta naredili mladi ljudje, čisto druga generacija? Blazno hitro je šlo. Kaj naj rečem? Všeč mi je bilo. Igralka Vanja Plut je zelo dobra, me je kar ganila.«

Knjiga je zanimiva tudi po slovnični plati. Nekateri stavki so brez glagola ali samostalnika, vključen je sleng ... Vam je znano, kakšna je njena pot v knjižnicah, knjigarnah, je veliko zanimanja zanje?

»Z jezikom sem se kar trudila, povsod naokrog lovila besede, oklevala pri nekaterih, še posebej pri kletvici, ki se skozi knjigo kar naprej ponavlja, to je ta 'Spizdi Nik!' in je v primerjavi s tem,

kar se Luciji dogaja, samo nedolžna in nebogljena beseda, je krik na pomoč, ki se sčasoma prelije v ljubim te ... Glede povpraševanja po mojih knjigah? Kaj pa vem. Se mi zdi, da je še kar.«

Ste Ledene magnolije dolgo pisali? Berejo se v enem zamahu, tudi napisane so najbrž bile tako?

»Ja, to lahko rečem zdaj, po vsem času, ki je minil, takrat pa je bilo zelo intenzivno, me je utrudilo.«

Boste po delih za otroke oziroma mladostnike namenili kaj odraslim bralcem?

»Kaj pa vem! Se pa vedno bolj bližam odraslim, kaj?«

*Pogovarjala se je Nataša Jenuš
(Intervju je bil objavljen
v Večeru 18. 10. 2003)*

BITI ČLAN ŽIRIJE ali kako se pečeš na številnih rahlih ognjih

Samo malo prozornega prilizovanja je bilo treba in že sem se strinjal, da bom član žirije za podelitev nagrade za najboljše slovensko besedilo, namenjeno mladim bralcem. Najprej me je seveda zelo veselilo, da bom, ne da bi me kakorkoli stalo, predse dobil kup knjig, celoletno produkcijo stanovskih kolegov. Za razliko od drugih pisateljev, ki predvsem radi pišejo, sem postal del družčine, ki bo zanesljivo tudi brala, še več, prebrala vse, kar je v tem letu izšlo na obravnavanem področju. V meni je že dolgo tlela ihtava iskra, da bi domačemu, nadvse pametnemu svetu v brk zabrusil kup odločnih stavkov.

Ko bi bral utemeljitev svojih odločitev, bi namreč rad izprašil vst vse tistim, ki so jih polna usta literature,

obenem pa ne najdejo besed za knjige, po katerih največji del slovenskega bralstva najraje posega; ti modreci dajejo vtis, da pisatelji, ko so majhni, pišejo za otroke, ko pa končno odrastejo, vsaj v glavi, se razume, se potem smejo spustiti na vzvišena polja pravega ustvarjanja. Za odrasle, se razume.

Ko sem se komaj dobro začel ogrevati, sem izvedel, da je Ministrstvo za kulturo letos zavrnilo vlogo za sofinanciranje slovenske sekcije IBBY. IBBY je mednarodna organizacija, ki se ukvarja s knjigami za otroke in njihovimi avtorji. Če se spominjate: leta 1997 je pesnik Boris A. Novak napisal poslanico ob dnevu mladinske literature, ilustriral jo je slikar Matjaž Schmidt. Sporočilo (plakat) so objavili v 65 deželah sveta,

članicah IBBY, prevedeno je bilo v desetine tujih jezikov. Slovenska ustvarjalca za otroke (France Bevk in Ela Peroci) sta že leta 1968 in 1970 spregovorila vsem otrokom sveta. Omenjeni trije so s svojimi besedami pripovedovali tudi o svoji domovini. Če bi moj napuh lahko spregovoril, bi kričal o slavi, ki je doletela Slovenijo. No, za delo tistih, ki so to pripravili, Slovenija nima denarja, nima nekaj stotisoč tolarjev. Imela je nekaj milijonov, s katerimi je omogočila, kot mi je povedalo več žalostnih mož besede, da je nekaj nadvse veselih slovenskih odraslih pesnikov lani na knjižnem sejmu v Frankfurtu v angleščini spregovorilo o svojem delu nekaj nadvse veselim odraslim pesnikom iz Slovenije. Naprej: imela je nekaj milijonov za plačilo izbranih Američanov, da so pred časom nagovarjali druge izbrane Američane, naj Slovenijo sprejmejo v NATO. Kot mi je povedalo nekaj tretjih izbranih Američanov, se drugim Američanom veselo žvižga, kaj mislijo tisti Američani, ki so jih plačevali Slovenci, saj vsi skupaj tako ali tako storijo le to, kar je v njihov prid. Ob vlaganjih v tako zanimive stvari seveda ni čudno, da majhnih denarjev za mali slovenski IBBY zmanjka.

Ko sem pogoltnil to pilulo zmede in znova začel polagoma zbirati paro, me je nadvse razveselil podatek, da v okviru Bienala ilustracije v Bratislavi, ki je po stažu najelitnejša tovrstna prireditev na svetu, letos pripravljajo razstavo naše vrhunske mojstrice, Marije Lucije Stupica. V grlu me stiska, ko se je spominjam, a obenem me tolaži misel, da se je s svojim delom neizbrisno vtisnila ne le v našo, temveč v svetovno zakladnico knjižne ilustracije. No, in velika, od vseh slovenskih potrošnikov elektrike plačana in od države sofinancirana slovenska televizija se je obrnila na malo slovensko sekcijo IBBY, ki celo za slovensko Ministrstvo za kulturo ni

vredna (sofinanciranega) obstoja, naj njeni ekipi plača prenočišče na službeni poti v tujino, v Bratislavo, če želi, da bo o tem prvorazrednem kulturnem dogodku za Slovenijo poročala na slovenski televiziji. Zamisel ne zasluži nobenih besed komentarja.

Potem sem se polagoma začel umirjati. Nič ne bom zabruševal v brk odraslim. To nima prav nobenega smisla. Ljudem, ki pri nas odločajo, kot kaže, literatura ne pomeni prav nič, literati dvakrat nič, literati za otroke in mladino pa trikrat nič. Obrniti se je treba na mlado generacijo in jo ustrezno ščuvati za kasneje, ko bo prevzela oblast. Odločil sem se torej, da s svojimi dejanji ne bom spreminjal sveta v celoti, pač pa bom skromno ostal na področju, ki ga poznam.

Ampak seveda, kadar sem sam s seboj, sem poln dvomov.

Zato sem se obrnil na znanke v moji ljubljeni deželi Gwabziliji. Pozanimal sem se, na kakšne težave pri njih naleti žirija, ki se ukvarja z mladinsko literaturo.

Najprej so mi s stišanim glasom namignili, da imajo pri njih založbe z nadvse pametnimi uredniki, ki so največji, najboljši in o vseh stvareh največ vedo. Natančno še posebej vedo, kaj je prav, in drugače sploh ne more biti. V tisočih cvetov so pravi tisti, ki jih zalivajo oni. Zato bi v Gwabziliji znala imeti žirija, ki bi mislila drugače, kot mislijo uredniki, kakšne težave. No, ne neposrednih težav, ampak začelo bi se širiti lahko neugodje ob razpravljanjih o duševnem zdravju žirije, o praznini – zna steči beseda –, ki se je zgostila tja, kamor se pri žirantih navzgor nadaljuje vrat. In seveda člani žirije nekoč niso več člani žirije, veliki uredniki pa so praviloma še zmeraj veliki uredniki, in zelo dober spomin imajo.

Hja, sem si rekel, v moji ljubljeni deželi Gwabziliji so ljudje zagamani, nimajo smisla za širino, niso odprti,

niso strpni do drugačnih pogledov, ne veselijo se dobrih stvari, če pridejo od tam, od koder jih oni ne pričakujejo. Ampak, to je pač njihova zadrega. Pri nas, kje pa!, pri nas vsi po vrsti navdušeno vzklikamo in rajamo ob mojstrovinah in se jih veselimo... ne, ne, pri nas ni ljubosumja in prestižnega napuha, tako kot v Gwabziliji.

Potem, so mi še bolj prikrito šepnili, imata v Gwabziliji težave sever in jug dežele; če se nekaj zgodi na enem koncu, se bodo ljudje z drugega konca delali, kot da tega ni. Kar pride na jug s severa, je zanič in niti omembe ni vredno, česar se veselijo na jugu, v očeh severa zasluži prezir in kar najhitrejšo pozabo.

Ma, kje, sem pomislil, Gwabzilija bo zmeraj ostala Gwabzilija, a pri nas sreča prekipeva, ne glede na to, od kod prihaja njen vir. Pri nas vsakršnim laureatom iskreno vzklika cela dežela. Da bi Kranjcem zavidali Štajerci, da Dolenjci ne bi ljubili Primorcev?!

Pomirjen in vesel sem šel spat. Ampak ponoči me je tlačila mora in zbudil sem se tako poln dvomov, kot še nikoli. In takoj sem se spomnil pregovora – od katerega sem se sicer takoj z gnusom odvrnil (a vseeno!) – da je jutro pametnejše od večera. V hipu sem se znova začel umirjati in si rekel: Nak, tudi s temi razmišljanji se ne bomo ukvarjali, nikomur ne bomo ničesar dokazovali. Lepo se bom zabubil v knjige, ostal bom med prijatelji, saj nam samim pa ja gre le za to, da delamo dobre stvari, se jih veselimo, si tovariško segamo v roke, enkrat enemu in drugič drugemu, kakor so nam pač muze naklonjene in navdih prijazno obilen.

Skoraj vriskoma sem se vrgel na knjige.

Sem ter tja sem se hahljal, sem ter tja sem dremal, sem ter tja sem srečeval stare preoblečene knjižne znanke, sem ter tja sem srečeval berljive kreativne

modele, sem ter tja me je popadla zavist in sem ter tja sem obupaval. Sejal sem in prebiral ... Včasih sem se z zanimanjem zahihital, ko sem v besedilu začutil natančen recept, uporabljan na splošno, kako morajo teči besede. Potem sem nervozno grizel brk, kjer je pisec prozorno sledil navodilom, katero tematiko mora pozorno obdelati. Včasih mi je v duši zatrepetal, ko sem pri piscu, ki je v enem letu objavil kar nekaj knjig, začutil, da so ga v intenzivno delo silili nizki honorarji in manj ustvarjalna sla. In kdaj pa kdaj sem začudeno sledil kolegici, ki je spomine na mlada leta zavijala v nespreten celofan današnjega dne. A vendar, vseskozi me je prevevalo veselje ob obilju vsega, kar se je nabralo čez leto in vznemirjeno sem si beležil presežke.

Potem sem na cesti naletel na kolega pisatelja; zavila sva na kavo, popljuvala oblast, potarnala nad življenjem, hvalila drug drugega in sklenila, bilo je pač poletje, svoji družini zvabiti na skupen piknik. On ima vikend, jaz pa ne, zato smo se dobili pri njem. Ženi sta se razumeli, otroci so se razumeli, midva sva moževala.

Globoko v noč so sijali žarometi avtomobila, ko sem se peljal domov.

»O, hudiča!« mi je nenadoma ušlo, »jaz sem vendar član žirije!«

Če bo kolega dobil nagrado, me bo srenja, ki dodobra pozna vsakršno družabno življenje, poznavalsko in bridko ocenila:

»Glej, glej, pa tako pošten je bil videti! Za prgišče mletega mesa na žaru se je prodal!«

Stiskal sem volan, da me ne bi podrla nova misel, ki me je treščila v čelo.

»Kaj pa,« sem zastokal, »če ne dobi nagrade? Še huje bo!«

Kar videl sem ga in slišal.

»Baraba!« bo tolkel s pestjo po mizi. »Moje vino je pil in mojo hrano je goltal. Sedaj pa takole pometa z menoj in hvali druge!«

Globoko sem sopal in se tolažil, da smo ljudje pametni, razumni, pošteni, dobri in strpni. Vsaj do mene, ki sem v žiriji, bodo zagotovo, sem si rekel.

Potem sem na poti v službo trčil v kolegico pisateljico. Zavila sva na kavo, popljuvala urednike, potarnala nad življenjem, hvalila drug drugega in potem vedro odšla skupaj po glavni ulici. V množici sva z nasmehom pozdravila nekaj znancev v daljavi.

V pisarni sem se zgrudil.

»O, hudiča!« mi je planilo z jezika, »jaz sem vendar član žirije!«

Če bo kolegica dobila nagrado, bo srenja otožno in hudobno rekla:

»Glej, glej, pa tako pohleven je bil videti! Ja, no, moška kriza srednjih let..., pa ona, kdo bi si mislil..., kaj vse je pripravljena storiti...«

Globoko sem sopal in se tolažil. Ljudje smo pametni, pošteni, dobri in strpni. Včasih nam malo spodrsne in obrekujemo. Ampak mene, ki sem v žiriji, saj me vendar, no, ja, vsi poznajo, bodo seveda ubranili pred govoricami.

Pekel sem se na številnih majhnih ognjih, ki so mi jih kurili v glavi, a iz plamenov in žerjavice sem vseeno prilezal cel.

Bral sem naprej in se nekajkrat družil s kolegicami iz žirije. Sprva sem bil seveda negotov; nisem vedel, kaj bodo štiri strokovnjakinje za literaturo počele z menoj, laikom, ki jo le pišem in berem. Takoj so galantno in nadvse ljubeznivo zvrnile name predsedniške dolžnosti; za hip sem utočil v sanjarjenje o predsedniški slavi in časteh in zato pozabil, da je po izvolitvi v načelu treba tudi kaj pokazati. Ko me je v črevesju rahlo začrvičilo, je bilo že prepozno. Ampak, kolegice so bile uvidevne z menoj, z znanjem in milino so prijazno spregledovale spodrsnjaje, ki sem jih stresal in me blago pohvaljale, če sem povedal kaj boljšega. Učil sem se in sčasoma postal ustvarjalen člen precej dobro delujočega

telesa. Zagreto smo debatirali o besedilih, nato pohlevno brodili skozi pravilnik in končno skupaj sprejeli sklepe, kot jih poznate. In sedaj tako rekoč gol in nebogljen stojim pred vami, z najlepšim namenom, da dvignem pogled in se vam zazrem v oči.

Veliko prekratkih dni in veliko neprepanih noči sem pilil govor, ki vam ga zdaj namenjam.

Spoštovane prijateljice, dragi prijatelji, kolegice in kolegi: saj razumete. Nekdo pač mora biti član žirije. Nekdo pač mora reči: tole je po mojem mnenju najboljše. Nekdo pač mora reči bobu bob. Ob številnih možnih stališčih sem se jaz odločil pač za tegale, po mojih kriterijih so stvari pač take. Kdo drug, kdaj drugič in kje drugje ima seveda vso pravico misliti drugače. Na tem mestu in zdaj pa jaz mislim tako, kot sem objavil. Kadar vas bo najbolj imelo, da bi žirijo zlasali, oklofutali, javno oblatili, brcnili v rit in nadvse duhovito smešili, se spomnite: tudi jaz sem bil/a član/ica žirije, tudi mene nekoč nekaj takega čaka. In boste morda manj hoteli koga lasati, klofutati, javno blatiti, brcati v rit in nadvse duhovito smešiti. Morda pa se vam bo zahotelo v naslednjem letu še z več veselja vih-teti svoje pero in možgane zato, da bi bili razlog za veselje mladim bralcem, svojim prijateljem in za zavist tistim, ki z nosom ne sežejo čez prag svojega majhnega sveta. In letos si dajte duška v veselju ob tem, kar je dobrega uspelo vašim prijateljem.

Življenje je prekratko za mržnjo. In če je že kaj premoremo, jo stresimo na tiste tam zunaj, izven nas, ki nam in našim bralcem po nemarnem grenijo življenje. Ne bom jih našteval; preveč jih je in vsakdo od nas ve za koga med njimi še posebej. Mi, prijatelji, pa se veselimo za naš praznik. Vrzimo čepice v zrak, pohvalimo dobre knjige in vedro nazdravljajmo tistim, ki so letos

korak pred nami. Za danes, za ta večer, za Večernico, in za vse leto, smo izbrali novega kralja. Naj živi novi kralj, ki je na mojo srečo kraljica!

Draga Marjana Moškrič, spoštljivo ti čestitam in pristrčno ti stresam desnico! Tvoje Ledene magnolije so pretresljiva, otrpla lepota, zapisana zgodba o življenju, ki ga bridkost ne more streti. Zelo si želim, še več, verjamem, da nas boš neko pomlad zasula tudi s pisanim živim cvetjem.

In da boš prihodnje leto, skupaj z nami, veselo vzklikala tistemu, ki bo večernico dobil za Teboj, tako kot smo mnogi veselo vzklikali vsem tistim, ki so jo dobili pred Teboj. Veselimo se dobrih besedil, veselimo se dobrih piscev. To je svetlo sporočilo naše večernice in članov žirije, njenih skromnih služabnikov.

Slavko Pregl

(Prispevek je bil v krajši različici objavljen v Sobotni prilogi Večera, 8. 11. 2003)